

Тема 6. Західноєвропейська культура доби Ренесансу (XIII-XVI ст.). Україна XIII-XVI ст.

Загальна характеристика епохи західноєвропейського Відродження. Філософський і культурний зміст поняття “Ренесанс” як відмінного від середньовіччя ставлення до античності, зокрема відродження вироблених античністю уявлень про людину. Періодизація ренесансної епохи в Європі взагалі та зокрема в Італії.

Ранній Ренесанс. Високе Відродження. Пізні Відродження. Археологічне вивчення античності. Культура середньовіччя як історична основа Ренесансу. *Проторенесанс* XIII-XIV ст. *Микола Кузанський* (1401-1464) – “останній середньовічний філософ і перший мислитель Ренесансу”.

Криза ідеї Церкви. Неоплатонізм. Гуманістичний рух у Європі. Віра в безмежні можливості людини. Ідеї соціальної справедливості та свободи в творі “Утопія” *Томаса Мора* (1478-1535) та книзі “Місто Сонця” *Томмазо Кампанелли* (1568-1639).

Великі наукові відкриття, пов’язані з розвитком торгівлі, мореплавства, будівництва, військової техніки. Географічні відкриття *Христофора Колумба* (1451-1506), *Васко да Гами* (1469-1524), *Фернана Магеллана* (1480-1521). *М.Коперник* (1473-1543) та його революційне відкриття в астрономії. Бурхливий розвиток природничих наук, техніки. Інженерні винаходи *Леонардо да Вінчі* (1452-1519). Винахід німцем *Й.Гутенбергом* (1394-1468) друкарського преса і початок книгодруку в Європі.

Нікколо Макіавеллі (1469-1527) і його теорія управління державою.

Досягнення художньої літератури епохи Відродження. Значення творчості *Данте Аліг'єрі* (1265-1321), *Франческо Петрарки* (1304-1374) у встановленні ренесансного гуманізму. Літературна творчість *Джованні Боккаччо* (1313-1375), *Франсуа Рабле* (1494-1553), *Мігеля Сервантеса* (1547-1616), *Вільяма Шекспіра* (1564-1616) як вираз світосприйняття епохи.

Християнський гуманізм *Еразма Роттердамського* (1469-1536).

Втілення ренесансних ідеалів гуманізму в мистецтві. Поняття італійського Відродження. Нова *реалістична* концепція живопису в творчості *Джотто* (1266/7-1337). Наслідування античним зразкам та використання досвіду готики у мистецтві архітектури *Ф.Брунеллескі*

(1337-1446). Флорентійська школа: *Маччо* (1401-1428), *Донателло* (1386-1466), *С.Ботічеллі* (1445-1510).

Посилення папської влади і переміщення “центру” італійського мистецтва із Флоренції у Рим. Архітектурна творчість *Д.Браманте* (1444-1514). Бог, світ, людина в мистецтві *Леонардо да Вінчі* (1452-1519). Найсвітліший та найрадісніший художник епохи Відродження – *Рафаель Санти* (1483-1520). Кульмінація епохи Відродження та її завершення в творчості *Мікельанджело Буонарротті* (1475-1563). *Собор св. Петра у Римі* та *Папський палац у Ватікані* – визначні архітектурні споруди епохи.

Поняття “Північного відродження” у мистецтві. Специфіка творів *Альбрехта Дюрера* (1471-1523), *Геронімуса Босха* (бл. 1450/60-1516).

Релігійне життя епохи та його вплив на ренесансну культуру. Криза традиційних інститутів римо-католицької церкви. Церковна реформація в Європі. Основні ідеї вчень *Мартина Лютера* (1483-1546), *Жана Поля Кальвіна* (1509-1564). Проповідь встановлення “Царства Божого на землі” *Томаса Мюнцера* (бл. 1490-1525).

Занепад культури Ренесансу, спричинений Реформацією. Зародження та філософське підґрунтя барокового стилю. Ренесанс і світовий культурний розвиток.

Україна XIII-XVI ст.

Суспільно-політичні та історичні обставини. Розпад Київської Русі внаслідок монголо-татарської навали в сер. XIII ст. Утворення *Галицько-Волинської Русі* як оплоту для становлення та подальшого розвитку української культури. Тісні економічні, політичні та культурні зв'язки з країнами Західної Європи. Романський стиль в архітектурі Галичини й Волині. Оборонна архітектура XIII-XV ст. Формування Литовської держави. Лівонський та Тевтонський ордени. Креська унія та її значення в історії розвитку української культури. “Магдебурзьке право”. Братства і братські школи. Острозький культурний осередок. Явище Реформації у Західній Європі та його значення для подальшого розвитку української культури. Берестейська унія. Приєднання України до Великого князівства Литовського в сер. XIV ст. Окупація українських земель Польщею, а з сер. XIV ст. до кінця XV ст. – Росією. Захист кордонів України *козацтвом*. Зростання значення козацтва наприкінці XVI ст. Православна церква як важливий чинник культурного процесу України

в цей період. *Люблінська унія* 1569 року. Роль та значення *братств* в боротьбі проти католицизму та єзуїтів.

Затримка процесу переростання Проторенесансу (Передвідродження) у Відродження у Східній та Південно-Східній Європі і, зокрема, в Україні внаслідок несприятливих історичних умов – монголо-татарського та османського завоювання, агресії Кримського ханства, окупації Польщею та Російською імперією.

Реферати

1. Архітектурна теорія західноєвропейського Відродження.
2. Архітектурна творчість Д.Браманте (1444-1514) як представника Римської мистецької школи.
3. Астрологічна медицина Парацельса (1493-1541).
4. Бог, світ, людина в мистецтві Леонардо да Вінчі (1452-1519).
5. Використання досвіду готики в мистецтві архітектури Ф.Брунеллескі (1337-1446).
6. Гуманістичний рух в Європі XII-XVIII століть.
7. Західноєвропейські шляхи української інтелігенції XIV-XVII ст.
8. Микола Кузанський (1401-1464) – останній середньовічний філософ і перший мислитель західноєвропейського Ренесансу.
9. Нікколо Маккіавеллі (1469-1527) та його теорія могутньої державної влади.
10. Образотворче мистецтво періоду західноєвропейського Відродження.
11. Окультизм і наука епохи Відродження.
12. “Північне Відродження” у мистецтві. Творчість Альбрехта Дюрера (1471-1523), Геронімуса Босха (бл. 1450/60-1516).
13. Проторенесанс. Живопис Джотто (1266/7-1337).
14. Собор св. Петра у Римі – визначна архітектурна споруда епохи.
15. Розвиток освіти і культури в Україні другої половини XVI – першої половини XVII ст.
16. Українські “братства” та їх роль у розвитку світової культури.
17. Флорентійська мистецька школа епохи Відродження: Маччо (1401-1428), Донателло (1386-1466), С.Ботічеллі (1445-1510).
18. Християнський гуманізм Еразма Роттердамського (1469-1536).
19. Церковна реформація в Європі. Вчення Мартіна Лютера (1483-1546), Жана Поля Кальвіна (1509-1564). Ідея Томаса Мюнцера (бл. 1490-1525) про встановлення “Царства Божого на землі”.

20. Пророцтва астролога XVI ст. Мішеля де Нострадама у його праці “Століття”.
21. Спільні та відмінні риси ренесансної культури в Західній Європі та в Україні.

Література

1. *Алтаев Ал.* Леонардо да Винчи // Алтаев Ал. Повести. – М., 1972.
2. *Арган Дж.К.* История итальянского искусства. – М.: Радуга, 1990.
3. *Алатов М.В.* Художественные проблемы итальянского Возрождения. – М., 1976.
4. *Баткин Л.М.* Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности. – 2-е изд. – М., 1989.
5. *Бернсон Б.* Живописцы итальянского Возрождения. – М., 1965.
6. *Бицилли П.М.* Место Ренессанса в истории культуры. – Санкт-Петербург, 1996.
7. *Богат Е.М.* Мир Леонардо: Философский очерк в 2-х кн. –М.: Детская литература, 1989.
8. *Брагина М.М.* Итальянский гуманизм: этические учения XIV-XV вв. – М., 1977.
9. *Бурхарт Я.* Культура Италии в эпоху Возрождения. – М., 1996.
10. *Вазари Джорджо.* Жизнеописание наиболее знаменитых живописцев, скульпторов и зодчих эпохи Возрождения. – СПб., 1992.
11. *Вебер М.* Избранное. – М., 1994.
12. *Вебер М.* Протестантская этика и дух капитализма // Избр. произвед. – М., 1990.
13. *Виппер Р.Ю., Реверов И.П., Трачевский А.С.* История Нового времени. – М., 1995.
14. *Гастев А.А.* Леонардо да Винчи. – 2-е изд. – М.: Молодая гвардия, 1984. (Серия “ЖЗЛ”).
15. *Горфункель А.Х.* Философия эпохи Возрождения. – М., 1980.
16. *Гращенков В.Н.* Рафаэль. – 2-е изд. – М., 1975.
17. *Гуковский М.А.* Итальянское Возрождение. – Л., 1990.
18. *Гуссейнов А.А., Ирритц Г.* Краткая история этики. – М., 1978.
19. *Дажина В.Д.* Рафаэль и его время. – М., 1983.
20. *Данилов И.* Микельанджело Буонаротти. – М.: Просвещение, 1969.

21. *Джисвелегов А.* Леонардо да Винчи. – 3-е изд. – М.: Искусство, 1974. (Жизнь в искусстве).
22. *Дитякин В.Т.* Леонардо да Винчи. – М.: Знание, 1952.
23. *Дмитриева О.Б.* Художники итальянского Возрождения XIV-XVII вв. – Л.: Аврора, 1970 (Путешествие в прошлое по залам Эрмитажа).
24. *Домополов И.* Мастера и шедевры: В 3 т. – М.: Изобразительное искусство, 1986.
25. Культура эпохи Возрождения. – М., 1986.
26. Культура Середньовіччя та Відродження: Хрестоматія. – Харків: Факт, 1998.
27. *Кушнеровская Г.С.* Титан (Микельанджело). Драматическая композиция. Сборник. – М.: Молодая гвардия, 1973.
28. *Лазарев В.Н.* Леонардо да Винчи. – Москва, 1952.
29. *Либман М.Я.* Искусство Германии XV-XVI в. – М.: Искусство, 1964.
30. *Лосев А.* Эстетика Возрождения. – М., 1978.
31. *Лосев А.* История античной эстетики. – М., 1988.
32. *Любимов Л.Д.* Небо не слишком высоко. Золотой век итальянской живописи. – М., 1970.
33. *Любимов Л.* Искусство Западной Европы. – М., 1982.
34. *Маккиавелли Н.* Сочинения. – М., 1998.
35. *Мелентьева Е.А.* Джотто-флорентинец: Повесть. – Л., 1973.
36. Микельанджело. Поэзия. Письма. Суждения современников. – М., 1983.
37. *Монтень М.* Опыты: В 3-х кн. (Любое издание).
38. *Пацут Л.* Рафаэль. – М.: Искусство, 1981.
39. *Петров-Дубровский А.А.* Искатель правды Альбрехт Дюрер: Биографическая повесть. – М., 1961.
40. *Ротенберг Е.* Культура Возрождения. – М., 1976.
41. *Стоун Ирвинг.* Микельанджело / Пер. с англ. – Л., 1972.
42. *Уоллейс Р.* Мир Леонардо. – М., 1997.
43. *Элиасберг Н.Е.* Рафаэль Санти. – М.: Искусство, 1969.
44. *Аникст А.А.* Шекспир. – М.: Молодая гвардия, 1964. (Серия “ЖЗЛ”).
45. *Свет Я.* Колумб. – М.: Молодая гвардия, 1973. (Серия “ЖЗЛ”).
46. *Авдеева К.Д., Белов А.М.* На острове Утопия. – М., 1961.
47. *Варшавский А.С.* опередивший время. Томас Мор. Очерк жизни и деятельности. – М., 1967.
48. 100 знаменитих художників XIV – XVIII ст. / В.М.Скляренко, І.В.Скачко та ін. – Харків: Фоліо, 2003.